

Razumkov
centre

УКРАЇНА: ВІД ВІЙНИ ДО МИРУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ

Аналітичні оцінки
Березень 2025

I.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ОБОРОНА: ГОЛОВНІ ПОДІЇ, ПРОЦЕСИ, ТЕНДЕНЦІЇ

Розвиток подій протягом березня 2025 р. [підтверджує попередні висновки](#) про настання чергового етапу, або, можливо й поворотного моменту російсько-української війни, зумовленого активним зовнішнім втручанням з боку адміністрації Д. Трампа, який намагається швидко зупинити бойові дії. Безпосереднім наслідком активізації дипломатичного «фронту» очікувано стала ескалація бойових дій з російською стороною з метою захоплення якомога більшого шматка української території до моменту оголошення імовірного перемир'я та підкріплення нарративу про переможний поступ як одного із факторів зміцнення переговорних позицій.

БОЙОВІ ДІЇ

Протягом березня 2025 р., після майже чотиримісячної тенденції до поступового зниження, інтенсивність бойових дій повернулася до рівня осінніх місяців минулого року. За [повідомленням МО України](#), «на тлі переговорного процесу щодо припинення вогню кількість бойових зіткнень на фронті упродовж березня зросла, у порівнянні з лютим: 4 270 проти 3 274». Водночас зростання інтенсивності боїв і, відповідно, [рівня втрат](#) не принесло противнику ні пропорційних [територіальних здобутків](#), ні оперативних успіхів (за винятком Курської обл.). Загалом лінія зіткнення не зазнала суттєвих оперативно-стратегічних змін протягом місяця навіть на тих ділянках, зокрема на Покровському напрямку, де російське командування сконцентрувало основні штурмові дії.

Попри [утримання українськими військами тактично вигідних для оборони позицій](#) вздовж кордону на російській території, Курська операція, яка тривала більше семи місяців, практично завершилася. Відступ українських підрозділів з Курської обл. став однією з найбільш значимих подій березня 2025 р. на театрі воєнних дій. Навряд чи

саме такий варіант її завершення [планувався](#) українським військовим командуванням, але Курська операція, очевидно стала далеко не пересічним епізодом російсько-української війни та значною мірою [досягла поставлених військово-політичних цілей](#), окрім головної — створення потужного переговорного важеля для майбутніх переговорів стосовно окупованих територій. Імовірно передчасна [публічна декларація](#) своїх намірів Президентом В. Зеленським підштовхнула путіна до найшвидшого вирішення т. зв. курського питання, яке він тривалий час [ігнорував](#).

Однією з цілей Курської операції було відволікання та сковування російських резервів чисельністю близько 70–80 тис. Імовірно, що після ліквідації українського плацдарму на Курщині, певна частина російського угруповання буде використана для посилення російського наступу на інших напрямках, але навряд чи матиме вирішальний вплив на загальний баланс сил. [За різними оцінками](#), загальна чисельність російського угруповання складає близько 610–630 тис. особового складу і може коливатися в межах ± 50 тис., що орієнтовно відповідає чисельності «курського резерву».

Після виходу СОУ з Курщини знову актуалізувалася загроза вторгнення російських військ на територію Сумської обл., але, станом на кінець місяця, дії російських військ обмежувалися диверсійно-розвідувальними акціями, а обмежене вторгнення СОУ на територію Білгородської обл. завадило росіянам розвинути наступ на Сумщину, чи передислокувати значну частину курського угруповання на східний фронт.

З початку березня росія [змінити терористичну тактику](#) масованих повітряних ударів, концентруючи їх почергово на одному з українських міст (Кропивницький, Запоріжжя,

Одеса, Кривий Ріг, Харків, Дніпро, Суми), намагаючись, тим самим досягти одночасного більш потужного руйнівного та психологічного ефекту. Очевидно, що головною метою таких атак є морально-психологічний тиск на цивільне населення та створення передумов для внутрішнього тиску на політичне керівництво України, щоб досягти максимальної поступливості (готовності до капітуляції) в переговорному процесі. Для виконання повітряних ударів російські війська застосовують широкий спектр засобів (дрони-камікадзе, КАБи, балістичні та крилаті ракети), можливості протидії яким залишаються обмеженими навіть за умови поступового нарощування засобів ППО України.

МИРНИЙ ПРОЦЕС

«Миротворчі» зусилля Президента Д. Трампа, що мали переважно хаотичний, спонтанний і радикальний характер, створюють підстави для висновків про те, що його метою є отримання максимальних економічних і політичних зисків, а не досягнення справедливого й тривалого миру. Обґрунтоване занепокоєння очевидним перекосям позиції американського медіатора в бік держави-агресора стало каталізатором консолідації табору партнерів України, інтенсифікації багатосторонніх зусиль із пошуку шляхів компенсації імовірної втрати ключового донора військової допомоги та формування спільної позиції стосовно шляхів досягнення справедливого та довгострокового миру для України.

Активні зусилля із запровадження **безумовного перемир'я** (тобто без висування попередніх умов сторонами конфлікту), як першого етапу мирного процесу, зазнали фіаско через відсутність механізму верифікації та імплементації домовленостей. Власне підстави для обґрунтованих сумнівів стосовно перемир'я виникли ще на етапі обговорень, коли російська сторона виставила низку передумов для згоди на безумовне перемир'я, а Президент Д. Трамп продемонстрував неймовірну готовність до сприйняття вимог путіна.

ПОЛІТИЧНІ РІШЕННЯ ТА ДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

В контексті розвитку подій, пов'язаних із радикальними змінами політики Білого дому, одним із найбільш критичних питань є оцінка можливостей України продовжувати війну на виснаження за умови припинення, або ж суттєвого скорочення військової допомоги від США. Насамперед ідеться про спроможності вітчизняної промисловості та здатність Європи компенсувати втрату американської частки за рахунок нарощування власного виробництва та інвестицій в українську оборонну промисловість.

За словами Міністра з питань стратегічних галузей промисловості України Г. Сметаніна та радника Президента України О. Камишина, українська оборонна промисловість має потужності для виробництва озброєнь на близько \$34 млрд на рік, але наявне фінансування дозволяє завантажити потужності менше, ніж на половину (\$13,8 млрд). У період з 2022-2024 рр. річні обсяги вітчизняного виробництва озброєнь і боєприпасів зросли у 10 разів, що забезпечує близько 30-40% потреб фронту, але не покриває всієї необхідної номенклатури. Так, минулого року в Україні було виготовлено 2,4 млн снарядів та мін різного калібру, але бракувало власного виробництва ракет для ППО.

Річний обсяг виробництва БПЛА в Україні вже сягнув 2,5-3 млн одиниць, що складає 96,2% усієї кількості дронів, що використовуються СОУ. Більшість із них це – відносно дешеві споряджені вибухівкою квадрокоптери, які значною мірою компенсують дефіцит артилерійських боєприпасів та завдають близько 2/3 втрат противнику. Окрім повітряних та морських дронів Україна інтенсивно **розвиває сферу наземних робіт** різноманітного призначення, що вже дозволяє мінімізувати навантаження та ризики для особового складу та матиме дедалі більше значення сучасній високотехнологічній війні.

МІЖНАРОДНІ ПОДІЇ (ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ)

Протягом березня в Європі тривали інтенсивні дискусії стосовно участі у забезпеченні дотримання потенційного припинення вогню в Україні, а також із пошуку шляхів зміцнення власної безпеки у нових геополітичних реаліях. Ці дискусії демонструють, з одного боку, дедалі чіткіше усвідомлення актуальності військової загрози з боку росії, а з іншого боку, обмеження не лише оборонних спроможностей сучасної Європи, але й готовності до ухвалення термінових, складних і ризикованих рішень. Європейські ініціативи стосовно направлення власних повітряних, морських і наземних сил для зміцнення безпеки України та підтримки миру (перемир'я) наразі перебувають на ранній стадії обговорення.

На тлі гіперактивної американської «миротворчості», Китай продовжує демонструвати стратегічну стриманість і декларувати нейтралітет у російсько-українському конфлікті, підтримуючи водночас окремі кремлівські наративи та вимоги, зокрема, стосовно необхідності припинення західної військової допомоги Україні. Згідно з доповіддю KSE, «Китай залишається ключовим постачальником військово-промислового комплексу росії» (ВПК). Попри те, що Китай не передає росії летальних озброєнь і військової техніки, за роки широкомасштабного вторгнення він став основним джерелом критично важливих категорій товарів подвійного призначення, технологій та обладнання для російського ВПК.

РОСІЯ

Ініційований та очолюваний командою Д. Трампа миротворчий процес жодним чином не змінив ультимативні позиції кремля стосовно формату завершення війни. У заявах путіна та його оточення стосовно умов перемир'я чітко декларується намір ліквідації суверенітету України як «першопричини» конфлікту.

Отже, аналіз найбільш важливих подій, політичних заяв та рішень дозволяє зробити наступні висновки:

- ✓ Перший етап «мирного плану» адміністрації Д. Трампа, спрямованого на досягнення безумовного перемир'я, практично зазнав фіаско за підсумками березня 2025 р.
- ✓ Перспективи оголошення імовірного перемир'я та початку мирних переговорів очевидно стали одним із факторів ескалації бойових дій у березні 2025 р.
- ✓ Обґрунтоване занепокоєння європейських лідерів політикою США загалом і очевидним зближенням позицій Білого дому та кремля, зокрема, стали каталізатором консолідації навколо необхідності зміцнення власних оборонних спроможностей та пошуку шляхів досягнення справедливого та довгострокового миру для України як необхідної складової європейської безпеки.

II. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

Однією з центральних подій березня слід вважати ініціювання Вашингтоном активного переговорного процесу щодо припинення війни в Україні. «Човникова» дипломатія США між Україною та країною-агресором здійснювалася на фоні масштабних трансформацій американської зовнішньої політики, які призвели до турбулентних, суперечливих процесів у геополітичній сфері й на світових фінансово-економічних ринках. Керівництво США, просуваючи силовим шляхом власні інтереси щодо країн-партнерів і міжнародних організацій, намагається сформувати нову американоцентричну систему міжнародних відносин.

МІЖНАРОДНІ ПРОЦЕСИ ТА ПОДІЇ

Запровадження нових підходів у зовнішній політиці США містить ряд проблем і викликів регіонального та глобального масштабу. **Перше.** У березні Президент США продовжив серію публічних заяв щодо «приєднання» до США Гренландії та Канади. Зокрема, скандальний резонанс і напругу у відносинах США та Данії викликав візит віцепрезидента США до Гренландії. **За словами** Держсекретаря М. Рубіо, США «збираються встановити новий торговий статус-кво» з країнами-партнерами. Команда Д. Трампа здійснила ряд радикальних кроків щодо запровадження тарифних бар'єрів в експорті до США різних груп товарів з Канади, Мексики, країн ЄС тощо. **За прогнозами** ОЕСР нові торговельні обмеження уповільнять зростання світового ВВП у 2026 р. і негативно позначаться на американській економіці.

Друге. Руйнується як політико-ідеологічна система «колективного Заходу», спрямована на просування свободи й демократії, так і формат євроатлантичного партнерства. Д. Трамп публічно просуває тезу про те, що США можуть не захищати члена НАТО, який зазнав нападу, якщо ця країна не досягла належного рівня витрат на оборону. Водночас Білий дім розглядає можливість відмовитись від призначення представника США на посаду головнокомандувача Об'єднаних збройних сил НАТО в Європі. Загалом

скептичне ставлення Президента США до Альянсу викликає занепокоєння в європейських партнерів. У політичному та воєнному істеблішменті Європи це посилює настрої щодо забезпечення стратегічної автономії й оборонної самодостатності ЄС, і в цьому напрямі, в березні, було запроваджено ряд важливих ініціатив (про це нижче).

Третє. В рамках тотальної комерціалізації зовнішньої політики Вашингтон згорнув понад 80% програм Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), а решта перейшла під контроль Держдепу. **Було скасовано 5 200 контрактів** соціально-гуманітарної спрямованості в різних регіонах світу. 14 березня Д. Трамп підписав указ про скорочення семи федеральних агенцій, включно з Агентством із глобальних медіа (USAGM). Припинене фінансування медіакорпорацій «Голос Америки» та «Радіо Свобода» (згодом це рішення було зупинене у судовому порядку). Очевидно, що такі кроки позбавляють США важливих важелів інформаційного та гуманітарного впливу на світовій арені, що є небезпечним в умовах ескалації глобальної гібридної агресії з боку альянсу авторитарних країн.

Важливе геополітичне значення мали ініційовані США інтенсивні переговори з Києвом і Москвою щодо припинення війни в Україні. Американська сторона провела серію двосторонніх консультацій на вищому та високому рівнях з представниками України та країни-агресора. Зокрема, у Джидді (Саудівська Аравія) 11 березня відбулись перемовини України та США, за підсумками яких була ухвалена **Спільна заява**. Згодом, 23-25 березня пройшли переговори США – Україна, США – росія.

Оцінюючи характер цих перемовин, слід зазначити, що, на жаль, американська формула «мир через силу» в основному була запроваджена щодо країни-жертви агресії, а стосовно держави-окупанта Вашингтон вдався до поступок і невиправданих публічних авансів. Зокрема, специфіка цього березневого переговорного раунду виглядає наступним чином.

Тиск на Україну	Поступки на російському напрямі
<p>Після спровокованого конфлікту під час перемовин на вищому рівні в Білому домі, США з 4 березня припинили постачання зброї та розвідданих для України, а згодом допомога відновилася.</p> <p>Представники команди Д. Трампа вдалися до некоректних заяв на адресу В. Зеленського, звинувачували Президента України у неповазі до керівництва США та небажанні вести мирні перемовини.</p> <p>Американська сторона на публічному рівні активно просуває наративи про те, що у протистоянні з росією Україна не має шансів і може бути «розчавлена ядерною державою», тому вона має погодитися на умови, які будуть визначені в ході перемовин.</p> <p>США (очевидно, з подачі рф) запровадили в публічному форматі тему необхідності проведення виборів в Україні. Спецпредставник Президента США С. Віткофф заявив, що це питання нібито вже узгоджене.</p> <p>США з позиції сили примушують Україну укласти угоду про рідкісноземельні метали, корегуючи текст документа, додаючи неприйнятні для Києва умови, зокрема, вимагаючи виплатити «борг» за надану допомогу.</p>	<p>США ще перед перемовинами у публічних заявах фактично задовольнили ключову вимогу росії щодо блокування вступу України до НАТО.</p> <p>Американська сторона на вищому та високому рівнях заявляла, що з росією легше мати справу, а також, що вони вірять у те, що путін хоче завершити війну.</p> <p>США на офіційному рівні й на міжнародних майданчиках утримується від засудження російської агресії. В березні США вийшли зі складу міжнародної групи з розслідування злочинів агресії.</p> <p>Представники російського бізнесу та керівництво Американської торговельної палати обговорювали скасування санкцій в певних сферах економіки.</p> <p>В сенаті США заблокували п'ять резолюцій на підтримку України.</p> <p>Спецпредставник Президента США С. Віткофф активно ретранслює проросійські наративи про «миролюбність» росії та відсутність агресивних намірів щодо європейських країн, про референдуми в окупованих «російськомовних регіонах» України, про дотримання росією припинення вогню.</p> <p>Станом на кінець березня була відсутня реакція США на порушення росією домовленостей щодо припинення обстрілів об'єктів енергетики.</p>

У цьому контексті досить красномовними виглядають результати соціологічного **опитування**, проведеного в березні в США на замовлення NBC News, згідно з якими 49% опитаних вважають, що симпатії Д. Трампа перебувають на боці росії, 40% переконані, що Д. Трамп не симпатизує жодній зі сторін, і лише 8% переконані, що Д. Трамп на боці України.

Підсумовуючи результати перемовин, слід відзначити, що країна-агресор намагається, з одного боку, внести хаос і непередбачуваність у переговорний процес, загальмувати його, висуваючи заздалегідь неприйнятні вимоги на кшталт припинення воєнної допомоги Україні або запровадження в Україні зовнішнього управління під егідою ООН. Загалом ідеться про спроби росії створити довготривалий новий «нормандський формат». При цьому триває захоплення українських територій, масовані обстріли цивільного населення. З іншого боку, кремль намагається посилити вплив на оточення

Д. Трампа, розколоти євроатлантичний простір, дезінтегрувати ЄС тощо.

Нині мирних кроків назустріч з боку рф не спостерігається, — ані щодо повного припинення обстрілів енергетичної інфраструктури, ані стосовно гарантування безпеки судноплавства в Чорному морі. Очевидно, що така позиція рф має спонукати США на запровадження рішучих силових кроків на російському напрямі.

Важливе значення мають процеси зміцнення обороноздатності Європи. В березні ЄС ухвалив ряд важливих масштабних ініціатив у сфері безпеки. **По-перше**, 4 березня Єврокомісія презентувала п'ятиетапний План **Rearm Europe** («Переозброїти Європу»), який має на меті якісне посилення обороноздатності ЄС і передбачає нові умови інвестицій в європейську оборонну промисловість, залучення приватного капіталу, акумуляцію кредитних коштів на оборонні закупівлі та мобілізацію до €800 млрд у сферу безпеки.

Цей план згодом підтримала Європейська Рада.

По-друге, 19 березня Єврокомісія презентувала «Білу книгу з питань європейської оборони – Готовність 2030». В документі представлена нова оборонна стратегія ЄС з огляду на динаміку геополітичної ситуації, війну в Україні та можливі наслідки трансформації зовнішньої політики США. В «Білій книзі» визначається, що росія є стратегічною загрозою європейському товариству у найближчому майбутньому. Окрема глава присвячена зміцненню та розширенню воєнної та іншої допомоги Україні, зокрема **залученню України до ініціатив ЄС з розвитку оборонних можливостей та інтеграції відповідних галузей**. **По-третє**, єврокомісарка з управління кризовими ситуаціями А. Лябіб наприкінці березня **анонсувала** концепцію «Стратегії готовності» ЄС для цивільного населення, яка передбачає розробку планів реагування на кризові ситуації. Планується проведення «національних днів готовності» для забезпечення виживання населення в кризових умовах. Паралельно в ряді країн ЄС влада готує відповідні інструкції та національні програми виживання громадян в умовах криз і війн.

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ

Оцінюючи дії офіційного Києва на міжнародній арені в березні 2025 р., можна стверджувати, що основні зусилля української влади в цілому зосереджувалися на: а) нормалізації діалогу з США; б) відстоюванні власних інтересів і пріоритетів у рамках переговорного процесу щодо припинення війни в Україні; в) участі у ряді важливих заходів і проєктів лідерів європейських країн. Зрозуміло, що також здійснювалися дипломатичні контакти та політичні консультації на інших важливих напрямках.

Політичний діалог з іноземними партнерами

У березні, крім перемовин із припинення війни в Україні, спостерігалася висока інтенсивність контактів, заходів і консультацій насамперед на двох важливих напрямках.

Контакти в рамках «коаліції рішучих». 2 березня в Лондоні за ініціативи Великої Британії та Франції відбувся **саміт**, присвячений підтримці Україні, в якому взяли участь президенти й глави урядів 18 країн Європи, а також керівники ЄС і НАТО. Учасники домовилися про: продовження воєнної допомоги Україні; посилення санкцій; забезпечення гарантій безпеки; зміцнення «коаліції рішучих». Також обговорювалися перспективи організації військового миротворчого контингенту для України. Згодом відбулось обговорення результатів цієї зустрічі з керівництвом країн Балтії, Хорватії, Греції, Словенії тощо.

15 березня відбулась **онлайн-зустріч** країн-союзників під егідою Президента Франції та Прем'єр-міністра Великої Британії. Обговорювалися шляхи забезпечення гарантій безпеки, поточна ситуація на фронті, санкційна політика, формування миротворчих сил. За неофіційною інформацією близько 35 країн погодилися надати зброю, логістичну та розвідувальну підтримку потенційній «миротворчій» місії. 27 березня в Парижі відбулась чергова зустріч лідерів 28 країн, керівників ЄС і НАТО, представників Австрії, Австралії, Канади. Ця зустріч загалом створила умови для підготовки конкретного плану організації миротворчого контингенту та рівня участі в ньому країн-союзників.

Паралельно відбулась **низка консультацій** міністрів оборони країн ЄС щодо підтримки України. 11 березня в Парижі була проведена нарада начальників штабів близько 30 країн ЄС та НАТО. Але, на жаль, ці процеси відбуваються певною мірою повільно, та є розбіжності в позиціях країн-партнерів, як щодо мандату миротворчого контингенту, так і рівня участі в ньому.

Перемовини на рівні Україна-ЄС. Протягом місяця на різних майданчиках відбулась серія консультацій української сторони з керівництвом Європейської ради, Єврокомісії та лідерами країн ЄС. Важливою була участь української делегації у **спеціальному засіданні Європейської ради** (6 березня, Брюссель), у рамках якого був презентований згаданий вище План

«Переозброїти Європу». 26 країн-членів ЄС (крім Угорщини) ухвалили рішення Європейської ради, яким підтверджується непохитна підтримка України, окреслюються п'ять базових принципів мирних перемовин і визначається механізм швидкого фінансування ЗСУ у розмірі €18 млрд. Своєю чергою, 20 березня Європейська рада розглянула нову оборонну стратегію Євросоюзу, та у форматі «ЄС мінус Угорщина» ухвалила [рішення](#) на підтримку України. Отже, для Києва стратегічно пріоритетними є підтримка з боку євроспільноти у мирних перемовинах, визначення ролі України у безпековій політиці Євросоюзу, а також повномасштабна участь в оборонних програмах і проєктах ЄС. У цьому контексті доцільно згадати також [резолуцію](#) Європарламенту (12 березня) на підтримку України – «Продовження непохитної підтримки України з боку ЄС після трьох років загарбницької війни росії».

До активу національної дипломатії в березні можна додати також низку офіційних і робочих візитів до Саудівської Аравії, Норвегії, Фінляндії, Бельгії тощо. Під час візиту делегації України до Чехії (21 березня) лідери двох країн підписали [«Спільну заяву»](#) про стратегічне партнерство між Україною та Чеською Республікою.

Ефективним завершенням дипломатичних подій місяця й свідченням солідарності європейської спільноти з Україною став візит до Києва 31 березня великої делегації спікерів і віцеспікерів парламентів 17 європейських держав для участі у саміті [«Буча-2025»](#).

Просування українських інтересів й ініціатив на світовій арені

Протягом місяця українська сторона докладала зусиль для відстоювання власних інтересів і просування ініціатив насамперед на американському та європейському ази-мутах, водночас події на інших напрямках також заслуговують на увагу.

Важливим зовнішнім фактором є поступова інтеграція українського військово-промислового сектору до системи європейської оборонної індустрії. На початку березня Міністерство оборони України підписало

меморандум із виробником системи ППО IRIS-T – німецькою компанією Diehl Defence, що втричі передбачає збільшення постачання ракет і систем ППО. В березні шведська та українська оборонні компанії, Saab і Radionix, уклали [Меморандум](#) про стратегічну співпрацю у сфері оборонної електроніки. Данський експортно-інвестиційний фонд (EIFO) запланував гарантувати вітчизняним підприємствам до 70% інвестицій в український оборонний комплекс. На спільному засіданні очільників оборонних відомств балтійських та скандинавських держав у форматі Nordic Baltic-8, країни представили свої плани підтримки оборонного сектору України.

На [фінальному засіданні](#) у Страсбурзі (19-21 березня) юридичні експерти коаліції держав (Core Group) остаточно узгодили двосторонню угоду між Україною та Радою Європи про створення спеціального трибуналу, проєкт статуту трибуналу та проєкт угоди про керування цією інституцією. Це відкриває шлях до створення спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України та його запуску на базі Ради Європи.

ТЕНДЕНЦІЇ, ЗДОБУТКИ ТА ВИКЛИКИ НА ШЛЯХУ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄС

У березні продовжувалася інтенсивна робота із забезпечення умов для відкриття переговорів про вступ України до ЄС. Зокрема, триває офіційний скринінг відповідності українського законодавства праву ЄС за розділами: «Вільний рух товарів» і «Корпоративне право» (кластер №2), [«Наука та дослідження»](#) (кластер №3), «Зовнішня політика та політика безпеки й оборони» (кластер №6). Наприкінці місяця також розпочато скринінг за розділами: «Цифрова трансформація та медіа», «Соціальна політика та зайнятість».

Водночас Україна здійснила ряд кроків щодо адаптації національного законодавства до євростандартів: а) Президент України підписав євроінтеграційний закон щодо створення Спеціалізованого окружного адміністративного суду та Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду; б) Рада України в цілому ухвалила євроінтеграційний Закон «Про хміль та

хмелепродукти», підтримала у першому читанні урядові законопроекти, що адаптують українське законодавство до європейських норм у сфері ринкового нагляду, акредитації органів з оцінки відповідності та технічного регулювання.

Своєю чергою, країни ЄС запровадили ряд ініціатив на підтримку євроінтеграції України. В березні Варшава направила до України сформовану польським МЗС групу радників високого рівня, з метою надання консультативної підтримки Україні у процесі вступу до ЄС. Водночас група дипломатів країн Балтії та Північної Європи звернулася до керівництва ЄС зі [спільною заявою](#) розробити чітку дорожню карту вступу України до ЄС.

Однак, на фоні активної підготовки до започаткування переговорного процесу про вступ України до ЄС, все більшої гостроти та проблемності набуває «угорський фактор». Офіційний Будапешт, продовжуючи недружню антиукраїнську політику, блокує процедуру відкриття переговорів у рамках першого кластера. Керівництво Угорщини роздуває штучну проблему «захисту» прав угорської меншини в Закарпатті. Останнім часом В. Орбан, висовуючи ультиматуми ЄС, публічно заперечує можливість членства України в Євросоюзі. На початку літа влада Угорщини планує провести «опитування громадян» щодо вступу України до ЄС. Причому до пакета документів для опитування входить т. зв. [«7 ключових ризиків вступу»](#), що містять брехливі, спотворені наративи про Україну.

Така деструктивна проросійська політика угорського керівництва містить не лише небезпеку на українському напрямку, але є загрозою єдності ЄС, гальмом запровадження єдиної політики Євросоюзу. «Угорський фактор» послаблює та робить вразливими позиції європейського товариства на світовій арені.

У березні для Києва склалася проблемна ситуація. Перемовини щодо припинення війни в Україні містять загрози та виклики з огляду на суперечливу позицію Вашингтона та підступну деструктивну політику країни-агресора, яка не має намірів до мирного врегулювання. Водночас, на жаль, складними та нестабільними є контакти Україна-США. Очевидно, що зусилля української сторони мають бути зосереджені, з одного боку, на нормалізації відносин з американськими партнерами, зокрема, мінімізації проблемності довкола угоди про рідкісноземельні метали (але, очевидно, не шляхом національних інтересів). З іншого – на донесенні, у т. ч. за допомогою європейських лідерів, до оточення Д. Трампа позиції України та правдивої інформації про війну.

За цих обставин важливого значення набуває зміцнення солідарності та розширення воєнно-фінансової допомоги з боку європейських країн-союзників, прискорена інтеграція національного ВПК до системи оборонних індустрій Європи. Важливим чинником також є спільне подолання спротиву Угорщини та відкриття повним обсягом переговорного процесу про вступ України до ЄС.

РІШЕННЯ ТА ПРОЄКТИ

У березні, як і у лютому розгортались вельми двозначні та суперечливі процеси й тенденції, які можуть суттєво вплинути як на національні економіки, так і на міжнародні економічні відносини.

Важливою особливістю економіки України є те, що рішення країн-партнерів стосовно підтримки України чітко виконуються. Звичайно, це стає можливим завдяки тому, що й сама Україна намагається дотримуватися встановлених домовленостей.

Так, очікується, що на початку квітня Україна **отримає** \$400 млн від МВФ у рамках чергового траншу. Надходження коштів **стало можливим** завдяки затвердженню сьомого перегляду програми розширеного фінансування (EFF). Цей крок підтверджує стабільне виконання Україною умов співпраці з Фондом. З урахуванням нового траншу загальна сума підтримки держбюджету від МВФ під час війни перевищить \$10 млрд у межах цієї програми.

За **повідомленням Міністерства фінансів**, Україна отримала перший транш від Канади обсягом 2,5 млрд канадських доларів (близько \$1,7 млрд) у рамках ініціативи G7 Extraordinary Revenue Acceleration for Ukraine (ERA). Кошти будуть спрямовані на пріоритетні потреби держбюджету.

Зазначимо, механізм ERA передбачає спрямування Україні кредитних коштів (обсягом близько \$50 млрд), що будуть погашатися та обслуговуватись за рахунок майбутніх прибутків, отриманих від заморожених російських активів. Вклад Канади (як кредит на 30 років) в ініціативу ERA сягає 5 млрд канадських доларів. Кредит надається на 30 років.

Раніше повідомлялось, що в Україну **надійшли** перші £752 млн (близько \$940 млн) від Великої Британії, забезпечені доходами від заморожених російських активів.

Комітет з питань інтеграції України до ЄС рекомендував Верховній Раді **прийняти за основу й в цілому** урядовий проєкт Закону «Про ратифікацію Угоди про фінансування програми Interreg (Interreg VI-C) Interreg Europe 2021-2027».

Угода спрямована на створення умов для залучення міжнародної технічної допомоги з боку ЄС у рамках однієї з програм міжрегіонального співробітництва (Interreg C), що є основним елементом політики ЄС щодо країн-сусідів.

Повноцінна участь України у програмі Interreg Europe 2021-2027 дозволить залучити фінансування ЄС для підтримки розвитку всіх українських регіонів.

Підкреслимо, відновлення та розвиток регіонів потребуватимуть значних інституційних та фінансових зусиль. Фінансовий Комітет Верховної Ради рекомендував ухвалити Законопроект № 13018-д про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо **розвитку фінансової інклюзії** в Україні у другому читанні.

Головною метою законопроекту є створення правових засад для появи на ринку фінансових послуг України нового різновиду банків-надавачів фінансових послуг. Такі банки мають забезпечити належний доступ до фінансових послуг як громадян України (зокрема соціально вразливих груп населення), так і мікропідприємств (суб'єктів, чистий річний дохід від будь-якої діяльності яких не перевищує суму, еквівалентну €5 млн) у районах, наближених до зони бойових дій, на звільнених територіях, а також на важкодоступних і малонаселених територіях.

Ця ініціатива заслуговує на підтримку, однак їй притаманні високі ризики, пов'язані зі складнощами результативної діяльності та контролю у критичних для країни районах.

Попри триваючу російську агресію, Україна налаштована на **поглиблення економічної**

співпраці з партнерськими країнами, зокрема Туреччиною.

Сусідня країна розглядається як один зі стратегічних партнерів, а також один із можливих гарантів повоєнної безпеки. Очікується, що Україна ратифікує Угоду про вільну торгівлю з Туреччиною під час майбутнього візиту президента партнерської країни, яка відбудеться незабаром.

На цьому тлі особливу тривогу викликає ситуація з торгівлею з ЄС. Як повідомляє Financial Times, Україна звернулася до ЄС стосовно того, що скасування безмитної торгівлі з ЄС (термін дії нинішніх торговельних пільг завершується 1 червня) може мати «справді руйнівні наслідки». Ризики справді досить високі, оскільки низка країн, зокрема Польща, Угорщина та Франція, виступають проти продовження вільної торгівлі. Раніше обмеження на імпорт українських зернових культур ввели: Польща, Угорщина, Словаччина та Болгарія.

Безумовно, будь-яке затягування позитивного рішення завдасть удару по економіці, яка вже страждає від невизначеності щодо майбутньої підтримки з боку США.

Тим більше, що ризики розширення заходів глобальної торговельної війни зростають. За повідомленням агентства Reuters, Європейський Союз із 1 квітня запровадить зустрічні тарифи на американські товари загальною вартістю €26 млрд (\$28 млрд).

Таке рішення ЄС ухвалив у відповідь на повне відновлення мит США на сталь та алюміній. Президентка Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн заявила, що контрзаходи ЄС запровадить у два етапи: почнуть із 1 квітня та повністю введуть із 13 квітня. До середини квітня ЄС також затвердить новий пакет заходів щодо імпорту із США.

ПОДІЇ, ПРОЦЕСИ, ТЕНДЕНЦІЇ

У лютому валовий внутрішній продукт України зріс на 0,7% (у січні – 1,5%), а за підсумками перших двох місяців року – на 1,1%.

Зростання ВВП відбулось завдяки поживленню у внутрішній (роздрібній) торгівлі. Важливою особливістю є те, що водночас продовжували покращуватись споживчі настрої – ця тенденція спостерігається

четвертий місяць поспіль, що може сприяти утриманню позитивної динаміки сукупного попиту, а з тим і виробництва.

Іншим вагомим чинником є програми відновлення та підтримки бізнесу, у т. ч. завдяки міжнародній фінансовій допомозі. Зокрема, у секторі ОПК збільшуються виробничі потужності на фоні розширення оборонних замовлень. Проте в сільському господарстві спостерігається зниження виробництва тваринницької продукції через збільшення собівартості її виробництва (насамперед, подорожчання енергоресурсів через ракетні обстріли).

Хоча динаміка початку року позитивна, проте носить радше символічний характер, і ситуація (економічна динаміка) ризикує законсервуватись на низькому рівні.

Підтвердженням може слугувати те, що відновлення промислового виробництва в Україні в 2024 р. уповільнилось до 3,6% після зростання на 6,8% у 2023 р.

Більше того, наприкінці минулого року був зафіксований спад промислового виробництва, порівняно з 2023 р. Зокрема, у грудні 2024 р. промислове виробництво в Україні в річному вимірі (порівняно з відповідним місяцем 2023 р.) зменшилося на 3,3%, у листопаді – на 0,4%.

Також, за оцінками, реальний ВВП України в 2024 р. зріс на 3,4%, хоча раніше аналітики очікували його зростання на 4%. Прогноз росту ВВП на 2025 р. також знижено – до 3,6% замість 4,3%.

Іншим тривожним сигналом є цінова динаміка. Хоча інфляція на споживчому ринку в лютому 2025 р. уповільнилась до 0,8% проти 1,2% у січні, однак у річному обчисленні, порівняно з лютим 2024 р., ціни зросли на 13,4%. Це не стало неочікуваним, і, щобільше, є підстави стверджувати, що інфляція зростатиме в найближчі місяці, що зумовлено гіршими минулорічними врожайми та збільшенням виробничих (насамперед енергетичних, внаслідок бомбардувань) витрат підприємств.

Економічне зростання України значною мірою залежить від того, на скільки вдасться залучити внутрішні механізми підтримки та сприяння вітчизняного бізнесу. Очікується,

одним із вагомих інститутів підтримки стане Експортно-кредитне агентство України (ЕКА) — державна установа, яка підтримує несировинний експорт шляхом страхування ризиків підприємств та банків.

За повідомленням Міністерства економіки, з початку 2025 р. Експортно-кредитне агентство підтримало український експорт на майже 1,8 млрд грн. Звичайно, це лише розгортання діяльності, але вже свідчить про започаткування довіри бізнесу до державних механізмів страхування, які допомагають зменшувати ризики. Серед банків-партнерів ЕКА лідерами за підтриманим експортом були Райффайзен Банк (1,31 млрд грн) та Ощадбанк (298,5 млн грн).

Нагадаємо, агентство страхує зовнішньо-економічні контракти, експортні кредити, банківські гарантії, а також розпочало страхувати інвестиційні кредити від воєнних ризиків. Ще значніше має зрости роль ЕКА у відновленні країни, яке вимагатиме залучення та концентрації значних ресурсів, у т. ч. бюджетних.

У рамках завдань бюджетної оптимізації, Президент України Володимир Зеленський підписав Закон № 11090 про підвищення з 2025 р. акцизного податку на тютюнові вироби. Підвищення акцизних податків на тютюнові вироби — обов'язкова умова для успішного завершення сьомого перегляду кредитної програми МВФ, що вже погоджено на рівні персоналу.

У 2024 р. Україна вперше стала світовим лідером за показником чистого експорту замороженої малини, випередивши не лише Польщу, а й багаторічного лідера цього сегменту — Сербію. Це стало можливим завдяки підвищенню якості продукції та рівня її переробки.

Особливістю також є те, що Україна стрімко нарощує експорт замороженої малини

до Канади та США — ринків, які пропонують значно вищі ціни, ніж країни Євросоюзу. Ще три роки тому Україна не постачала продукцію до цих країн. Торговельні суперечки між США та Канадою можуть сприяти розширенню експорту українських аграрних товарів на ринки Північної Америки, однак розширення на тлі розгортання протистоянь не може бути бажаним для України, якій набагато вигіднішою є партнерська згода.

Важливою подією світового рівня, що стосується й України, стало те, що 18 березня парламент Німеччини схвалив пом'якшення конституційних законів про надання фінансових позик, щоб дозволити виділяти з бюджету набагато більші витрати на оборону, відтак — Бундестаг підтримав збільшення боргового порогу, пакет оборонних заходів на €500 млрд затверджено.

Т. зв. «боргове гальмо» — це механізм, закріплений у Конституції ФРН, який заважає уряду нарощувати щорічно держборг понад 0,35% ВВП, за винятком надзвичайних ситуацій. Схвалений законопроект звільняє від обмежень витрати на оборону та безпеку, що перевищують 1% ВВП. Виняток також поширюється на допомогу Україні, що потенційно розблокує мільярди як допомогу для країни.

Заслуговує на увагу й повагу позиція нового канцлера Німеччини, який активно висловлювався щодо мирного майбутнього Європи й України як її складової. «Війна путіна спрямована не лише проти України, а й проти Європи — проти нашої безпеки та нашої свободи. Ми захищатимемося від цих атак усім, що буде в нашому розпорядженні, у найближчі роки та десятиліття», сказав Мерц, виступаючи в парламенті.

Водночас це є чітке повідомлення Європі та світу про те, що Німеччина має намір інвестувати значні кошти в оборону, й фактично спонукає до такого кроку інші європейські країни.

IV. ЕНЕРГЕТИКА

БАЛАНС

Опалювальний сезон добігає кінця. Централізоване теплопостачання припинене майже в усіх населених пунктах. Підвищення температури повітря та, як наслідок, скорочення споживання палива та енергії усунули небаланс, що фіксувався впродовж 17 днів лютого й першого тижня березня в Об'єднаній енергетичній системі України. Більше того, в сонячні дні другої декади в ній спостерігався профіцит.

Завдяки цьому, після 5 березня потреби промисловості й бізнесу обмежувалися лише в дні дронових атак по енергетичних об'єктах (здебільшого, в постраждалих регіонах). Через негоду переривалося постачання електричної енергії до 37 населених пунктів. Графіки погодинних вимкнень для домогосподарств та організацій бюджетної сфери не застосовувалися. Майже не переривалося й живлення об'єктів критичної інфраструктури, а також підприємств, що імпортували чи генерували понад 60% споживаної електричної енергії.

Базову потужність Об'єднаної енергосистеми України забезпечували вісім (із 21 березня 2025 р. – сім) блоків АЕС, що генерували до 5,5 ГВт енергії. Джерелом маневрової потужності були до 10 енергоблоків ТЕС і ТЕЦ, а також ГЕС і ГАЕС, які спільно виробляли 3,5-4,5 ГВт.

Через невелику кількість опадів і майже повну відсутність снігового покриву генерація на підприємствах ПрАТ «Укргідроенерго» не перевищувала 0,5 ГВт. При цьому її помітного зростання у квітні **не очікується**. Через гідрометеорологічні умови, що склалися в Україні в осінньо-зимовий період, на її рівнинних річках буде спостерігатися невиражене водопілля з весняною маловодністю й мінімальним рівнем води в літню межень. Востаннє така несприятлива гідрологічна ситуація фіксувалася в Україні в 2020 р.

Водночас значно кращі, аніж у лютому, погодні умови збільшили ефективність

роботи СЕС і ВЕС. Завдяки цьому, потужність генерації на станціях, що використовують відновлювані джерела, зросла вдвічі – до 1,0-1,2 ГВт.

Через початок ремонтної кампанії частка АЕС у структурі генерації скоротилася. На них у березні, за експертною оцінкою, припадало 52% виробництва енергії, на ТЕС – 16-18%, ТЕЦ – до 15%, станції на ВДЕ – 8-10%; ГЕС – до 5%. У цілому в Україні генерувалося 11-12 ГВт щогодини (у 2021 р. – до 18 ГВт).

На початку березня вдень, у другій половині місяця – переважно ввечері, вітчизняні споживачі **імпортували** з п'яти сусідніх держав до 86 ГВт/год електричної енергії на тиждень. Максимальна пропускна спроможність перетинів використовувалася на третину (і тільки в окремі години, наприклад 4 квітня 2025 р. із 17:00 до 18:00, – на 70%). Об'єктивно це можна пояснити не завжди сприятливою ринковою кон'юнктурою, а також збереженням **установлених** регулятором 20 травня 2024 р. граничних цін.

Завдяки сонячній погоді, в середині місяця з'явилися можливості для комерційного **експорту** 0,6-0,8 ГВт електричної енергії, переважно в нічні й ранкові години (до 25 ГВт/год на тиждень).

Через суттєво вищу, аніж у лютому, температуру повітря, запасів вугілля на складах ТЕС і ТЕЦ достатньо не лише для завершення сезону, але й для формування запасу на літній період (3 млн т).

Помітної нестачі природного газу також не спостерігалось. Хоча його запаси в підземних сховищах **зменшилися** до 0,9 млрд куб. м (без урахування 4,1 млрд куб. м газу «довготривалого зберігання» та 0,6 млрд куб. м ресурсу, формально переведеного в категорію «буферний газ»), тепла погода скоротила його споживання вдвічі (до 50-60 млн куб. м). Це потребувало добового відбору зі сховищ лише 15-20 млн куб. м газу. Ще 35 млн куб. м забезпечував власний видобуток, який помітно скоротився після

восьми, з початку року, російських атак на об'єкти газової інфраструктури. Щоб компенсувати нестачу ресурсу, в Україну з Угорщини, Словаччини та Польщі надходило до 10 млн куб. м «чистого» імпорту щодоби (загалом у березні – 250 млн).

Попри постійні обстріли, газотранспортна система України функціонувала в нормальному режимі. Номінації замовників послуг бронювання потужності виконувалися в повному обсязі.

Оскільки закачування газу у сховища в листопаді-березні не здійснювалося, рівень запасів у них виявився нижчим, аніж у минулому році, на 30%, і меншим, аніж у 2015-2018 рр., на третину. Це означає, що до початку наступного опалювального сезону Україна має імпортувати щонайменше 4,5 млрд куб. м газу, а якщо Групі Нафтогаз не вдасться вберегти свої потужності від подальших руйнувань, – 5,5-6,0 млрд.

На відміну від природного газу, нестачі бензину й дизельного палива в Україні не прогнозується. Попри зростання попиту, спричинене початком весняних польових робіт, пального на ринку достатньо, щоб задовольнити потреби усіх споживачів.

ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ

Наприкінці березня Кабінет Міністрів повідомив, що «Україна впевнено пройшла цю зиму». Запорукою цьому стали «зміцнення енергосистеми, проведення ремонтів, забезпечення захисту, виробництво нового обладнання та його імпорт, а також пошук фінансування та інвестицій для відновлення».

З початку року введено в експлуатацію 109 МВт розподіленої генерації. Для підтримки міст у регіони поставлено 468 когенераційних установок і 284 блочно-модульні котельні, загальною потужністю понад 1,4 ГВт. Правда три місяці тому в Міненерго стверджували, що «до кінця опалювального сезону» планується підключити «додатково близько 900 МВт» генерації, а інформація про 486 когенераційних установок і 296 блочно-модульних котельнь, наданих Україні на безоплатній основі (з яких було запущено лише 233 і 151 об'єкт відповідно) з'явилася ще в грудні.

У січні-березні 2025 р. у рамках ініціативи 20 банків (із часткою понад 85% чистих активів сектору), підприємцям із 21 області України надано 3,6 млрд грн. Ці кошти спрямовано на зведення газопоршневих і когенераційних установок, електростанцій на відновлюваних джерелах, а також закупівлю дизельних і бензинових генераторів. На розгляді в банках перебували заявки ще на 67,6 млрд грн.

Утім, про згадане уряд повідомив накопичувальним підсумком, адже за три місяці 2025 р. підприємці подали заявок лише на 5,3 млрд грн, тоді як за три попередні – на 31,1 млрд. Помітне зменшення інтересу бізнесу до забезпечення енергетичної автономності можна пояснити завершенням сезону, підвищенням облікової ставки Національного банку України до 15,5% річних, великим боргом уряду перед банками з компенсації відсотків за енергонезалежність споживачів і складністю приєднання нових об'єктів до електричних і теплових мереж.

Хоча остання проблема не є новою, доручення «опрацювати питання щодо додаткового спрощення процедур для забезпечення максимально простого та швидкого процесу» приєднання було надано лише 26 березня 2025 р.

Надто повільне вирішення владою актуальних завдань підтверджується реалізацією навіть відверто «демонстраційних» проєктів. Зокрема, під час візиту делегації високопосадовців на один з об'єктів ініціативи Європейської комісії «Промінь надії», спрямованої на забезпечення надійного електропостачання українських медичних закладів, виявилось, що будівництво на ньому фотоелектричної станції потужністю 102 кВт, оснащеної переданими у 2023 р. панелями, ще не завершено.

Тільки 26 березня 2025 р. Групі Нафтогаз (яку в повідомленні Міненерго названо «державною нафтогазовою компанією «Нафтогаз Груп»») було передано «сертифікати» на газопоршневі установки загальною потужністю 150 МВт, які мали запрацювати за рішенням Ставки Верховного Головнокомандувача, що відбулася 20 червня 2024 р., у рамках реалізації плану з будівництва 1 ГВт розподіленої генерації в 2024 р.

У зв'язку з цим, відсутня впевненість у спроможності уряду **організувати** «вчасне проведення ремонтів та відновлювальних робіт на потужностях, які були пошкоджені російськими атаками», та якісної реалізації ремонтної кампанії на українських АЕС, що розпочалася 1 березня 2025 р., за умов нестачі коштів на ці роботи. Тим часом, вона, за оцінкою очільника Міненерго, становить «близько \$500 млн у заявках, поданих нашими компаніями» до Фонду підтримки енергетики України.

Попри це, Фондом **отримано** €1055 млн. Очікується надходження ще €95 млн. Ці внески дозволили профінансувати >700 договорів із 56 компаніями у 21 регіоні України на €597 млн, з яких перераховано €483 млн. Підтримано, зокрема, проекти з відновлення 2 ГВт пошкодженої потужності, зокрема 1,8 ГВт теплової та 0,2 ГВт газової генерації. Профінансовано постачання обладнання для ремонту мереж передачі й розподілу, електричних генераторів, газових турбін і теплових котлів, силових трансформаторів, релейного обладнання та блоків керування, елементів інженерно-технічного захисту, транспортних засобів спеціального призначення, устаткування для операторів централізованого теплопостачання.

Додатково, Європейський банк реконструкції та розвитку **затвердив** позику обсягом €270 млн, призначену для формування Групою Нафтогаз запасів у сховищах. Ще €139 млн Україна **отримає** від уряду Норвегії у вигляді гранту. За нинішнього рівня **цін** за ці кошти можна буде придбати близько 1 млрд куб. м газу.

Серед заходів, ужитих у березні для вирішення проблем, наявних у паливно-енергетичному комплексі, варто виокремити:

- ✓ **продовження** до 31 жовтня 2025 р. дії спеціальних обов'язків на ринку природного газу для забезпечення загальносупільних інтересів;

- ✓ **затвердження** порядку визначення максимальної продуктивності обладнання для виробництва спирту етилового, біоетанолу, що є **основою** для встановлення відповідних податкових зобов'язань;

- ✓ оновлення «зелених» тарифів на енергію, вироблену генеруючими установками **приватних домогосподарств, споживачів,**

у т. ч. енергетичних кооперативів, встановлена потужність яких не перевищує 150 кВт, інших **суб'єктів господарювання**;

- ✓ **установлення** ставки внеску на регулювання на другий квартал 2025 р. у розмірі 0,024% (у першому кварталі – 0,054%; планова на 2025 р. – 0,062%);

- ✓ **визначення** особливостей **здійснення** розрахунку нормативних втрат та/чи витрат газу для операторів газорозподільних мереж, місце провадження господарської діяльності яких частково або повністю знаходиться на тимчасово окупованій території України або території ведення активних бойових дій.

На жаль, енергетичні ринки в Україні не зможуть ефективно працювати, **якщо не розв'язати** боргову проблему. Єдиним способом її вирішення є забезпечення платоспроможності виробників, постачальників і споживачів. І хоча Президент України вже підписав **закон**, спрямований на покращення платіжної дисципліни, уряд досі **не скоротив** переліки захищених споживачів, дві третини яких не є підприємствами критичної інфраструктури. Остання новина, що стосується відповідної постанови, датована 26 лютим 2025 р., коли її черговий **проект** з'явився на офіційному сайті Міненерго.

Між тим, учасники ринку електричної енергії **винні** НЕК «Укренерго» понад 35 млрд грн, з яких майже 12 – неплатежі постачальника «останньої надії». Водночас загальна сума боргу оператора перед учасниками балансуючого ринку становить близько 17,5 млрд грн. І, якщо величину останнього в 2024 р. вдалося зменшити на 9%, то заборгованість сторін, відповідальних за баланс, зросла на 13%. І це не дивно, якщо в учасників ринку **відсутнє** розуміння того «як борги виникають і як можуть бути погашені».

Утім, завдяки переглядові тарифів на послуги НЕК «Укренерго» з **передачі** електричної енергії та **диспетчерського управління**, компанії, скоріш за все, вдасться погасити 19,4 млрд грн заборгованості перед «зеленою» генерацією. Про це, зокрема, свідчить **звіт** ДП «Гарантований покупець», згідно з яким, за останні шість місяців його борг перед виробниками енергії з відновлюваних джерел скоротився на 38%, а рівень розрахунків зріс із 86 до 93%.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

В останні дні опалювального сезону в Міненерго [прозвітували](#), що «всупереч апокаліптичним прогнозам напередодні зими, українська енергосистема пройшла вже третю зиму в умовах війни стабільно і контролювано, зі світлом і теплом, без суттєвих відключень». Більше того, в Міністерстві переконані: «Всі необхідні заходи швидкого реагування на результати обстрілів та убезпечення діяльності основного обладнання, основної інфраструктури, були вчасно виконані».

На жаль, березневі втрати потужності, передусім видобувної й розподільної, майже порожні газові сховища, невиконаний [план](#) із будівництва 1 ГВт нової генерації й [дефіцит](#) Фонду підтримки енергетики України обсягом €540 млн не дозволяють дивитися на наступний сезон надто оптимістично.

Так, на цей раз удалося уникнути запровадження графіків погодинних вимкнень для більше, ніж двох черг побутових споживачів одночасно. Та й обмеження потужності для промисловості й бізнесу не були настільки великими, як у сезоні 2022-2023 рр. Проте сталося це не через результативну та ефективну роботу уряду, а завдяки професіоналізму енергетиків, самовідданим діям диспетчерських і ремонтних бригад і мінімальній кількості днів із середніми температурами нижче -5°C.

Доводиться констатувати, що організація й координування дій із проголошеного ще у 2023 р. курсу на змінення архітектури енергетичної системи України, зводиться до нерегулярних засідань [складеного](#) переважно з політиків Антикризисового енергетичного штабу та епізодичних нарад «за участю енергетичних компаній», за підсумками яких, зазвичай, не ухвалюється документально підтверджених рішень. Терміни запуску, приєднання, забезпечення інженерно-технічного захисту енергетичного обладнання (придбаного коштом партнерів рік-два тому) постійно переносяться. Місяцями не ухвалюються рішення щодо:

✓ дотримання платіжної дисципліни на енергетичних ринках;

✓ скасування необґрунтованих граничних цін («прайс-кепів») і спеціальних обов'язків на ринках електричної енергії та природного газу;

✓ зняття організаційних обмежень і запровадження довгострокового розподілу пропускної спроможності на міждержавних перетинах між ЄС та Україною;

✓ спрощення і здешевлення процедури приєднання нових і відновлених енергетичних установок до мереж і систем;

✓ забезпечення інституційної та операційної незалежності НКРЕКП;

✓ формування стратегічного й страхового запасів газу та організації біржової торгівлі ним;

✓ стимулювання споживачів до раціонального використання енергії та власної автономності, а не масової закупівлі фотоелектричних панелей та енергетичного сепаратизму;

✓ скорочення переліків захищених споживачів, дві третини яких не є підприємствами критичної інфраструктури.

Прикро, що замість цього цифри й факти в офіційних повідомленнях підміняються мантрами про «стабільну і контрольовану ситуацію», для конкретного суб'єкта господарювання [визначається](#) «окрема привілейована процедура» [закупівлі](#) двох російських реакторів, факт невиконання [плану](#) з накопичення газу в підземних сховищах замовчується, а анонімам із «Подоробиць» [надсилаються](#) «темніки» на профільних експертів.

Міжсезоння – чудовий період в енергетиці, щоб відновити довіру в трикутнику «влада – бізнес – громада» і спільно гарантувати енергетичну безпеку держави. Адже Україна має не просто відновити свій довоєнний потенціал, а скориставшись принципом Build Back Better, стати самодостатньою, незалежною від будь-якого постачальника державою. «[Відбудоване](#) зараз, відремонтоване, захищене матиме подвійний результат – слугувати Україні та Європі...», а також стане доказом того, що арсенал росії буде позбавлений такої зброї, як блекаут».

V. СОЦІАЛЬНА СФЕРА

В країні загострюється проблема повноцінного працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. На початок 2025 р., за даними Міністерства соціальної політики, кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в країні досягає **4,9 млн осіб**. З них — 3,6 млн — особи, які перемістилися (чи повторно перемістилися) після початку повномасштабної війни. З них — 2,5 млн, які перемістилися і не можуть повернутися до своїх домівок (оскільки житло або зруйноване, або знаходиться у зоні активних бойових дій, або на тимчасово окупованій території).

Нагадаємо, що держава здійснює кроки для стимулювання працевлаштування ВПО. Зокрема Державна служба зайнятості стимулює підприємців брати на роботу внутрішньо переміщених осіб. За кожного працевлаштованого співробітника передбачається компенсація роботодавцю, яка дорівнює розміру мінімальної заробітної плати, яка нині становить 8 000 грн. Програма фінансової компенсації за працевлаштування ВПО під час воєнного стану в Україні **була створена урядом, у квітні 2022 р.**, для того, щоб дати можливість українцям, які вимушено покинули домівки, отримати роботу та фінансову стабільність на новому місці проживання. Такі виплати дозволяють зменшити фінансове навантаження на бізнес роботодавців та є додатковою підтримкою для вразливих категорій громадян. Загальна тривалість надання такої послуги — 3 місяці. При цьому у випадку працевлаштування ВПО з інвалідністю — термін виплат збільшується вдвічі та становить 6 місяців.

Програмою компенсацій за працевлаштування ВПО під час воєнного стану скористались 1 700 роботодавців. Підприємцям було відшкодовано 72 млн грн. З початку 2025 р. за підтримки Служби зайнятості працевлаштовано **3 000 внутрішньо переміщених осіб**, з яких 132 — це особи з інвалідністю. Найбільше ВПО було працевлаштовано за цією програмою у Дніпропетровській, Полтавській, Харківській обл. та Києві.

Проте мотивація переселенців для працевлаштування є слабкою. Так, за результатами загальнонаціонального соціологічного дослідження **«Актуальні проблеми ВПО»**, проблеми з працевлаштуванням мають 30% ВПО. 14% не можуть знайти хоч якусь роботу. На це вказує опитування серед підприємців, проведене в рамках дослідження **«Оцінка ринку праці та попиту на професійні навички в Україні»** Державної служби зайнятості України, Федерації роботодавців України та компанії Helvetas Swiss Intercooperation. Опитування підприємців вказує на пасивність внутрішньо переміщених осіб щодо пошуку роботи. І це при тому, що в Україні зараз величезне структурне безробіття — нараховується **близько 2 млн безробітних** — величезний дефіцит людей робочих спеціальностей, водіїв вантажних авто, інженерно-технічних працівників.

Основними причинами відмови від працевлаштування ВПО можна назвати: низький рівень мотивації внутрішньо переміщених осіб до працевлаштування; розмір заробітної плати на заявлених вакансіях не відповідає потребам внутрішньо переміщених осіб; наявність у внутрішньо переміщених осіб побутових проблем, які перешкоджають працевлаштуванню.

Важливою перешкодою до інтеграції ВПО в місцеві ринки праці є розбіжності компетенцій багатьох із них до вакансій, затребуваних у місцях переселення. Так, люди, які працювали на заводах, і переїжджають у сільську місцевість, в аграрний регіон, здебільшого не можуть там знайти роботу за своїм фахом. Вирішити ці питання можна за допомогою інтенсивних програм перенавчання, спрямованих на здобуття затребуваного фаху або ж поглиблення наявних компетенцій.

З квітня в Україні планується ціла низка змін, які торкнуться мобілізації, соціальних виплат, пенсійної системи.

Насамперед увагу варто звернути на нові правила бронювання військовозобов'язаних.

З 1 квітня 2025 р. Кабінет Міністрів України Постановою від 28 лютого 2025 р. № 233 вніс зміни до Порядку бронювання військовозобов'язаних під час мобілізації. Відповідно до запроваджених змін всі раніше отримані відстрочки втратили чинність, а підприємства мали підтвердити критичний статус за новими критеріями. Раніше цим займалися виключно Мінекономіки та профільні відомства, тепер повноваження передано їй на рівень обласних адміністрацій.

Щоб отримати статус критично важливого підприємства, компанія має відповідати двом обов'язковим критеріям і одному додатковому.

До обов'язкових відносяться: середня зарплата не менше 20 000 грн та відсутність податкових боргів.

Додаткові критерії: сплата податків і зборів понад €1,5 млн за рік (еквівалент у гривнях за курсом НБУ); валютні надходження понад €32 млн на рік, крім позик і кредитів; стратегічне значення для держави (визначено в переліку стратегічних об'єктів); важливе значення для певної галузі економіки або потреб територіальної громади; наявність спеціального правового статусу резидента Дія City¹.

Наразі виникає певна невизначеність. По-перше, критерії відрізняються від регіону до регіону, багато підприємств не встигли пройти оновлену процедуру, а співробітники втратили броню.

Окрім того, компанії-члени Європейської Бізнес Асоціації повідомляють, що ці зміни ще не відображені на вебпорталі «Дія», тільки через який наразі здійснюється бронювання. Відсутність технічної можливості коректно відобразити загальну кількість військовозобов'язаних безпосередньо впливає на розмір квоти – кількість працівників, яких компанії можуть забронювати. З точки зору представників бізнесу, це особливо критично для підприємств, де мобілізовано вже понад 30% військовозобов'язаних. Така ситуація може негативно впливати на стабільність роботи бізнесу та ефективність виробничих процесів. Бізнес просить доопрацювати цифрові рішення, які забезпечили б коректне відображення військовозобов'язаних на порталі «Дія».

В Україні ухвалено нову Постанову, яка встановлює єдині умови виплати пенсій для всіх громадян України. Постанова скасовує попередні дискримінаційні умови², коли деякі категорії пенсіонерів, а саме: люди, які отримали довідку ВПО до 24 лютого 2022 р., або виїхали за кордон після цієї дати або проживають на окупованих територіях, мали окремий алгоритм отримання пенсійних виплат. Це ускладнювало отримання коштів. Для врегулювання ситуації уряд ухвалив зміни, які встановлюють єдині умови виплати пенсій для всіх громадян України, незалежно від їхнього місцезнаходження: в Україні, на ТОТ чи за кордоном (дія Постанови не поширюється на тих, хто отримує пенсії за міжнародними договорами у сфері пенсійного забезпечення з іншими країнами). Але для отримання пенсійних виплат необхідною стає фізична ідентифікація до 31 грудня кожного року.

Фізична ідентифікація – це процедура однозначного встановлення фізичної особи одним із зручних для людини способів, що здійснюються віддалено або особисто. Це міжнародна практика встановлення особистості, щоб перевірити, що особа жива і кошти отримує саме та людина, якій вони призначені. Процедура діє в Україні з 2004 р. для всіх отримувачів соціальних виплат.

Виплата пенсії припиняється, якщо протягом шести місяців були відсутні видаткові операції та у ці пів року не проводилася фізична ідентифікація особи. Тобто з'явилася подвійна умова – пройти щорічну ідентифікацію та щоб раз на пів року відбувався якийсь рух коштів на карті. Як це зробити на практиці на непідконтрольній території – питання досить складне.

Ті пенсіонери, хто виїхав чи залишився у сірій зоні, зобов'язані підтвердити, що не отримують російську пенсію, подавши відповідну заяву до Пенсійного фонду України.

Пенсіонерам, які тимчасово проживають за межами України, виплата пенсії та страхових виплат здійснюватиметься також за умови проходження фізичної ідентифікації до 31 грудня кожного календарного року. Це стосується тих, хто тимчасово проживає за кордоном не менше 183 днів протягом календарного року. Або вони отримали тимчасовий захист (статус біженця) і не оформляли документи для постійного проживання за кордоном.

¹ Для того, щоб стати резидентом «Дія Сіті» необхідно подати до ДПС України J1309001 – Заява про перехід юридичної особи на оподаткування як резидента Дія Сіті – платника податку на особливих умовах або відмову від такого оподаткування, форма якої затверджена наказом Міністерства фінансів України від 17 березня 2022 р. № 99.

² Постанова передбачала постійну ідентифікацію, оформлення пенсій лише через Ощадбанк і лише за наявності довідки переселенця тощо.

VI. ПОЗИЦІЇ ГРОМАДЯН З АКТУАЛЬНИХ ПИТАНЬ¹

НАСКІЛЬКИ ВИ ДОВІРЯЄТЕ ТАКИМ СОЦІАЛЬНИМ ІНСТИТУТАМ?

% опитаних

	Липень-серпень 2021 р.				Вересень 2024 р.				Лютий-березень 2025 р.			
	Довіряють**	Не довіряють*	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри***	Довіряють**	Не довіряють*	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри***	Довіряють**	Не довіряють*	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри***
Збройні сили України	68,3	24,8	6,7	43,5	91,5	5,9	2,6	85,6	93,5	4,7	1,7	88,8
Державна служба з надзвичайних ситуацій	61,4	28,7	9,9	32,7	83,1	12,4	4,4	70,7	85,5	10,4	4,1	75,1
Добровольчі загони	53,5	33,4	13,1	20,1	79,5	12,3	8,2	67,2	85,5	8,5	5,9	77,0
Волонтерські організації	63,6	25,1	11,3	38,5	80,3	13,7	5,9	66,6	80,0	14,2	5,8	65,8
Національна гвардія України	53,6	36,0	10,4	17,6	74,4	18,5	7,1	55,9	79,2	14,8	6,0	64,4
Державна прикордонна служба	55	34,3	10,7	20,7	69,8	23,4	6,9	46,4	73,7	20,4	5,8	53,3
Церква	63,5	26,3	10,3	37,2	62,5	26,8	10,6	35,7	64,7	22,2	13,1	42,5
Служба безпеки України (СБУ)	37,5	49,7	12,7	-12,2	63,6	26,1	10,3	37,5	63,8	28,1	8,1	35,7
Міністерство оборони України	–	–	–	–	62,8	29,1	8,1	33,7	63,1	29,0	7,9	34,1
Громадські організації	47	37,4	15,5	9,6	58,8	29,3	11,8	29,5	60,5	26,9	12,7	33,6
Президент України	36,2	57,6	6,2	-21,4	48,5	44,5	7,1	4,0	57,5	35,1	7,5	22,4
Голова вашого міста/селища/села	57,1	33,6	9,3	23,5	47,4	44,7	7,9	2,7	50,8	42,0	7,3	8,8
Національний банк України	29,1	60,1	10,9	-31,0	50,2	39,4	10,4	10,8	50,6	37,4	12,1	13,2
Уповноважений Верховної Ради з прав людини (Омбудсмен)	31,7	40,1	28,1	-8,4	42,4	34,4	23,2	8,0	40,1	34,0	26,0	6,1

* Сума відповідей «зовсім не довіряю» та «скоріше не довіряю».

** Сума відповідей «повністю довіряю» та «скоріше довіряю».

*** Різниця між часткою тих, хто довіряє та тих, хто не довіряє.

¹ Результати соціологічного опитування, що проводилося соціологічною службою Центру Разумкова з 28 лютого по 6 березня 2025 р.

Опитування методом face-to-face проводилося у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській, Чернівецькій обл. та м. Києві (у Запорізькій, Донецькій, Миколаївській, Харківській, Херсонській обл. – лише на тих територіях, що контролюються урядом України та на яких не ведуться бойові дії).

Опитування проводилося за стратифікованою багатоступеневу вибіркою із застосуванням випадкового відбору на перших етапах формування вибірки та квотного методу відбору респондентів на заключному етапі (коли здійснювався відбір респондентів за статеві-віковими квотами). Структура вибіркової сукупності відтворює демографічну структуру дорослого населення територій, на яких проводилося опитування, станом на початок 2022 р. (за віком, статтю, типом поселення).

Опитано 2 018 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%. Разом з тим, додаткові систематичні відхилення вибірки можуть бути зумовлені наслідками російської агресії, зокрема, вимушеною евакуацією мільйонів громадян.

НАСКІЛЬКИ ВИ ДОВІРЯЄТЕ ТАКИМ СОЦІАЛЬНИМ ІНСТИТУТАМ?

% опитаних

	Липень-серпень 2021 р.				Вересень 2024 р.				Лютий-березень 2025 р.			
	Довіряють**	Не довіряють*	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри***	Довіряють**	Не довіряють*	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри***	Довіряють**	Не довіряють*	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри***
Місцева рада вашого міста/селища/села	51,4	37,8	10,7	13,6	44,6	45,9	9,4	-1,3	47,6	43,5	8,9	4,1
Національна поліція України	38,5	52,9	8,5	-14,4	49,8	41,4	8,8	8,4	46,7	46,3	6,9	0,4
Політичні партії	16,1	71,7	12,2	-55,6	14,7	73,5	11,9	-58,8	10,2	77,4	12,5	-67,2
Державний апарат (чиновники)	14,9	75,7	9,4	-60,8	14,2	77,4	8,3	-63,2	13,3	79,2	7,6	-65,9
Верховна рада України	18,7	75,1	6,1	-56,4	16,0	78,5	5,6	-62,5	17,8	76,7	5,4	-58,9
Суди (судова система в цілому)	15,5	74,2	10,4	-58,7	16,4	70,2	13,5	-53,8	14,4	72,9	12,8	-58,5
Уряд України	21,5	72	6,6	-50,5	20,5	72,5	7,1	-52,0	22,5	70,7	6,8	-48,2
Національне агентство з питань запобігання корупції	13,2	69,6	17,2	-56,4	19,2	57,4	23,4	-38,2	19,0	62,1	18,8	-43,1
Спеціалізована антикорупційна прокуратура	13,6	69,3	17,2	-55,7	19,4	58,0	22,7	-38,6	20,4	61,6	18,0	-41,2
Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)	15,2	69,6	15,3	-54,4	22,1	58,0	19,9	-35,9	21,3	62,3	16,5	-41,0
Прокуратура	17,8	71,1	11,1	-53,3	23,2	62,6	14,1	-39,4	22,5	63,5	14,0	-41,0
Профспілки	21,2	54,8	24,0	-33,6	25,9	46,1	28,0	-20,2	22,5	45,9	31,6	-23,4
Комерційні банки	18,2	70,7	11,1	-52,5	29,3	54,9	15,8	-25,6	31,3	53,8	15,0	-22,5
ЗМІ України	45,4	45,8	8,9	-0,4	44,6	48,1	7,3	-3,5	41,2	50,4	8,4	-9,2

* Сума відповідей «зовсім не довіряю» та «скоріше не довіряю».

** Сума відповідей «повністю довіряю» та «скоріше довіряю».

*** Різниця між часткою тих, хто довіряє та тих, хто не довіряє.

НАСКІЛЬКИ ВИ ДОВІРЯЄТЕ ТАКИМ ПОЛІТИКАМ, ПОСАДОВЦЯМ ТА ГРОМАДСЬКИМ ДІЯЧАМ?

% опитаних

	Повністю довіряю	Скоріше довіряю	Скоріше не довіряю	Зовсім не довіряю	Не знаю такого	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри*
Володимир Зеленський	26,2	33,4	18,2	15,1	0,0	7,1	26,3
Василь Малюк	11,0	29,8	15,1	9,9	23,4	10,9	15,8
Віталій Кім	8,4	29,1	21,2	15,6	12,2	13,5	0,7
Сергій Притула	5,9	31,2	25,5	26,4	1,9	9,1	-14,8
Ігор Клименко	2,3	15,8	18,3	15,1	36,3	12,1	-15,3
Віталій Кличко	4,0	32,3	28,6	23,2	1,0	10,8	-15,5
Рустем Умеров	3,0	19,7	23,3	23,1	18,2	12,7	-23,7
Данило Гетманцев	2,2	14,3	23,5	22,2	26,5	11,3	-29,2
Денис Шмигаль	2,9	22,1	32,0	24,5	5,8	12,7	-31,5
Андрій Єрмак	2,5	15,0	26,7	40,5	5,5	9,8	-49,7
Руслан Стефанчук	1,1	12,5	32,1	33,2	11,0	10,2	-51,7
Давид Арахамія	0,4	8,3	24,3	42,3	15,3	9,4	-57,9
Петро Порошенко	5,3	11,7	29,3	45,6	0,2	8,0	-57,9
Юлія Тимошенко	1,8	8,8	29,9	52,7	0,2	6,5	-72,0
Юрій Бойко	0,9	5,3	12,6	70,2	6,7	4,2	-76,6
Олексій Арестович	1,2	4,4	17,6	70,2	2,5	4,1	-82,2

* Різниця між частками тих, хто довіряє й тих, хто не довіряє.

Над номером працювали:

Колектив авторів: Ю. Якименко (керівник проєкту), А. Биченко, О. Мельник, М. Міщенко, М. Пашков, О. Пищуліна, В. Омельченко, Г. Рябцев, П. Стецюк, М. Сунгуровський, В. Юрчишин, Л. Бондаренко.

Редакційно-видавничий відділ: З. Міщеня, О. Перевозник, Т. Овсяник.

Фото обкладинки «ГЛАВНОЕ.in.ua», <https://glavnoe.in.ua/news/do-vijska-nadijshla-persha-vitchyznyana-prychipna-harmata-bohdana-b>.

Наша адреса:

01032, м. Київ, бул. Тараса Шевченка, 33Б, 7-й поверх

Телефон: (38 044) 201-11-98

Факс: (38 044) 201-11-99

e-mail: info@razumkov.org.ua

Вебсторінка: www.razumkov.org.ua

